

Warszawa, 19 września 2017

Małgorzata Mołęda-Zdziech, dr hab. prof. SGH
Instytut Studiów Międzynarodowych
Kolegium Ekonomiczno-Społeczne
Szkoła Główna Handlowa w Warszawie
mmoled@sgh.waw.pl

Recenzja rozprawy doktorskiej pani mgr *Anny Fliflet* « *L'introuvable professionnalisation du conseil politique. Étude des conseillers du Premier ministre dans la Pologne démocratique (1989-2014)* ». / *The Elusive Professionalisation of Political Counsel. A study of Prime Ministerial Advisers in Democratised Poland (1989-2014)*.

Rozprawa została przygotowana pod opieką prof. Georges'a Minka, Directeur de recherche émérite, Institut des sciences sociales du politique, Centre national de la recherche scientifique (ISP-CNRS), Professor, College of Europe, Natolin; i prof. dr hab. Ewy Nalewajko, Instytut Studiów Politycznych Polskiej Akademii Nauk (ISP PAN).

I. Omówienie i ocena rozprawy doktorskiej

Rozprawa została napisana w języku angielskim (295 stron), towarzyszy jej streszczenie w języku francuskim (53 stron).

Rozprawa doktorska pani *Anny Fliflet* dotyczy procesu profesjonalizacji doradztwa politycznego w Polsce, w latach 1989 - 2014 –« *L'introuvable professionnalisation du conseil politique. Étude des conseillers du Premier ministre dans la Pologne démocratique (1989-2014)*. » [Trudna do odnalezienia profesjonalizacja doardztwa politycznego. Badania doradców politycznych premiera w demokratycznej Polsce (1989-2014)].

Wybór tematu rozprawy uważam za bardzo ważny i w pełni uzasadniony. W naukowym dyskursie w Polsce problematyka doradztwa politycznego nie doczekała się jeszcze pogłębionych analiz, bazujących na empirycznych (stosowanych łącznie: jakościowych i ilościowych) badaniach. Autorka deklaruje, że Jej celem głównym jest opisanie doradców jako aktorów politycznych, w kontekście pola politycznego,

Praca Pani Fliflet składa się z sześciu rozdziałów (wliczając w to Wstęp, który jest numerowany tak jako rozdział I, a Konkluzja jako rozdział VI) i bibliografii. Struktura rozprawy została dobrze przemyślana i konstrukcyjnie wyważona. Każdy z rozdziałów został prawidłowo przygotowany, zarówno na poziomie struktury, jak i treści w nim zawartych.

W rozdziale pierwszym zatytułowanym jako « Doradcy – niewidzialni aktorzy sceny politycznej » («Conseillers, les acteurs invisibles de la scène politique»/ «Advisers: Invisible Actors on the Polish Political Scene » (50 stron), Anna Fliflet stawia pytania badawcze. Podstawowe pytanie : *Kim są doradcy ? zostało uzupełnione 4 szczegółowymi pytaniami :*

1. *Jakie jest umocowanie instytucjonalne doradców ?*
2. *Jaka jest ich charakterystyka społeczno-demograficzna ?*
3. *Jaki typ kariery realizują doradcy ?*
4. *Co składa się odgrywane przez nich role ?*

Autorka jako metodę badawczą deklaruje metodę mieszaną analizy, łączącą metodę badań jakościowych i metody badań ilościowych. Badanie jakościowe – polegało na przeprowadzeniu 34 wywiadów, rekonstrukcji trajektorii doradców w oparciu o dostępne dane zastane. Badanie ilościowe objęło 271 trajektorii, z których Autorka wybrała do ostatecznej analizy 237. Przeprowadzona analiza danych z wywiadów jest bardzo dogłębna, a jednocześnie spójna.

Ramy teoretyczne pracy stanowi koncept profesjonalizacji opracowany przez Andrew Abbott i Valérie Fournier. Dodatkowo Autorka sięga po pojęcia trajektorii, *boundary work*, *pola politycznego* wywodzące się z socjologii Bourdieu. Taki wybór perspektywy teoretycznej pozwolił Autorce na skupieniu się na tożsamości doradców w ich 4 wymiarach: instytucjonalnym, społeczno-demograficznym, zawodowym (profesjonalnym) i subiektywnym.

Tabela 1-5 (s. 59) «The conceptual framework of the study» przedstawia w sposób syntetyczny kluczowe pojęcia zastosowane w pracy, jak również strukturę pracy. Należy podkreślić, że zamierzone cele – zasygnalizowane w strukturze pracy zostały przez Autorkę zrealizowane.

W rozdziale II. «Instytucjonalne ramy politycznego doradztwa» / «*La politisation formelle et le paradoxe de l'encadrement désencadrant. Un aperçu de l'institutionnalisation du conseil politique*»/«*Institutional Framework of Political Counsel: From Makeshift Solutions to Formal Politication* » (55 stron), Autorka dokonuje rekonstrukcji procesu instytucjonalizacji nowego

zawodu. Odbywa się on w trzech etapach: wyjście z systemu komunistycznego, przejście od rozwiązań improwizowanych do utworzenia gabinetu politycznego jako miejsca pracy doradcy, późniejsza ewolucja tego rozwiązania.

Trzeci rozdział «Portret społeczno-demograficzny doradców»/ «*Le portrait sociodémographique des conseillers*»/ «*A Portrait of Advisers as a Baerer of Social Knowledge and Political Experience*» (35 stron) jest próbą porównania doradców z analogicznymi grupami w demokracjach zachodnich. Warto zaznaczyć (co robi również Autorka), że analizowana przez nią grupa w Polsce nigdy nie była wcześniej analizowana w wymiarze społeczno-demograficznym.

Dzięki pogłębionej analizie Autorki wiemy, że «wyłaniający się portret przeciętnego doradcy (przedstawia) mężczyznę, obywatela polskiego, z wykształceniem z zakresu nauk społecznych, w wieku 40 lat. Na kolejnych stronach – każda z cech: płeć, narodowość, *wykształcenie, wiek (także w kontekście generacyjnym) została zbadana i wyjaśniona*» (s. 24, *streszczenie francuskie*).

Dwa ostatnie rozdziały (IV i V) tworzą serce pracy, koncentrując się na aktorach głównych rozprawy – doradcach politycznych. W IV rozdziale «*Les trajectoires professionnelles entre le caractère aléatoire et la logique politique*»/«*Advisers Meandering Paths Between Randomness and Political Logic*» (44 stron) Anna Fiflet przedstawia analizę 237 trajektorii częściowo lub całkowicie zrekonstruowanych, z naciskiem na ich aspekt strukturalny. Poszukując regularności w ruchliwosci wertykalnej lub horyzontalnej doradców, Autorka próbuje dostrzec czy (i jak) „doradca polityczny stał się zawodem i wpisał się w szachownicę zawodów politycznych i nie politycznych”. Ta część badań inspirowana była pracami takich autorów jak: Luc Rouban, Frédéric Sawicki et Pierre Mathiot, Bertrand Badie et Pierre Birnbaum. Z polskiej literatury Autorka przywołuje m.in.: prace E. Wnuk-Lipińskiego, E. Nalewajko, A. Kamińskiego, J. Raciborskiego, J. Wasilewskiego, P. Sztompki, a także młodszego pokolenia badaczy: m.in. W. Betkiewicza, A. Jasiewicz-Betkiewicz czy A. Gendźwiła.

Rozdział V - «Doradcy jako rola polimorficzna» /«*Le rôle pluriel et protéiforme*»/ «*Advisers Polymorphous role*» (73 stron) prezentuje różnorodne kategorie ról. Ta część pracy została przygotowana w oparciu o dane zebrane podczas wywiadów. Należy podkreślić wysoką dbałość Autorki o jakość wywiadów, wykorzystanie materiału badawczego, umiejętne włączenie co świadczy o umiejętne włączenie perspektywy mikrosocjologii do zaprezentowanego wcześniej podejścia makrosocjologicznego.

Autorka traktuje rolę doradcy jako zespół praktyk, interakcji i identyfikacji. Wyniki analizy potwierdzają tezę, że wkład doradców polega raczej na dostarczaniu politycznych uzasadnień niż ekspertyzy naukowej. W większości wywiadów rozmówcy podkreślali koncentrację w większym stopniu na konsekwencjach politycznych decyzji niż na aspektach technicznych.

Rozprawę kończy Konkluzja (numerowa jako rozdział VI - «It has never Been Solid » (we francuskim streszczeniu nie ma tytułu - 8 stron), podsumowująca wyniki pracy.

Pragnę podkreślić bardzo wysoki poziom recenzowanej rozprawy doktorskiej, w tym: wybór tematu badań, przeprowadzoną szeroką i wielowymiarową kwerendę bibliograficzną, sposób wykorzystania i interpretacji danych (zarówno jakościowych, z Autorskich wywiadów, jak i z danych zastanych) oraz przeprowadzoną całościową analizę. Do największych walorów pracy zaliczam : wagę i aktualność tematu badawczego, dobór literatury i wybór kadru teoretycznego, który pozwolił na odtworzenie procesu profesjonalizacji doradztwa politycznego. Bogata bibliografia została przez Autorkę umiejętnie i zręcznie wykorzystana w pracy. Chciałabym również podkreślić precyzję języka, którą widać w opowiadalnym i rozważnym stosowaniu pojęć. Jest to tym ważniejsze, jeśli weźmiemy pod uwagę, że Autorka musiała pogodzić ze sobą literaturę, dorobek badawczy w trzech językach: angielskim, francuskim i polskim. To pogodzenie dotyczy również zaplanowania pracy tak, aby była ona zrozumiała i satysfakcjonująca wobec różnych instytucji akademickich, które rządzą się swoimi wymogami, choćby tylko formalnymi (np. w Polsce inny jest: sposób numeracji rozdziałów, sposób tytułowania rozdziałów w pracy zwyczajowo jest mniej literacki, bardziej naukowo neutralny, dołącza się autorskie kwestionariusz wywiadu, tak aby można było prześledzić, ale również skontrolować tok i poprawność zastosowanego narzędzia badawczego).

Last but not least, pragnę docenić umiejętność powiązania, ale i przechodzenie pomiędzy dwoma podejściami : makro - et mikrosocjologicznym.

Pytania do Autorki :

1. Na czym polega pojęcia kapitału politycznego w odniesieniu do doradców politycznych w Polsce w okresie 1989-2014? Jakie podobieństwa i jaką specyfikę tej grupy Autorka odostrzega w porównaniu do doradców we Francji ?
2. Czy doradcy premiera tworzą grupę interesu ? Jakie jest zdanie Autorki ?
3. Autorka w pracy zaznaczyła, że w całej populacji ekspertów doradzających premierowi doradcy zagraniczni byli nieliczni. Czy, zdaniem Autorki, możemy w jakiś sposób

oszacować siłę ich wpływu? W jaki sposób? Przy użyciu jakich metod taka ewaluacja byłaby możliwa?.

II. Przygotowanie rozprawy doktorskiej – uwagi redakcyjne

Sposób przygotowania rozprawy zasługuje na wyróżnienie. Rozprawa jest najwyższej jakości. Autorka pisze w sposób jasny, przytacza wyważone argumenty, przemyślane i głębokie. Lektura tej pracy stanowiła dla mnie wyjątkową przyjemność intelektualną. Chciałabym zasygnalizować kilka drobnych kwestii, związanych z redakcją tekstu.

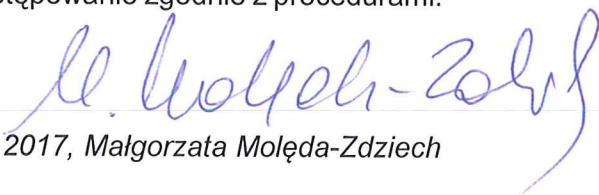
1. Pierwsza dotyczy uzupełnienia imion do nazwisk prezmerów (ważne zwłaszcza przy osobach noszących to samo nazwisko - przypadek barci Kaczyńskich). Chodzi o tabele. Tabele I-4, s. 54; Tabele III-2, s. 109; Tabele III – 6, s. 121.
2. Druga dotyczy bibliografii. W jednej pozycji imię autorki zostało źle przyporządkowane. Chodzi o artykuł *Institutional Transformations in Poland*, napisany przez Kamiński Antoniego et Kurczewską Joannę (in: Alestalo Matti, Allard Eric, Wesołowski Włodzimierz, eds., *Transformations of Europe*, Warszawa, Instytut Filozofii i Socjologii PAN, 1994, s. 132-153). W bibliografii (s. 280) figuruje jako współautorka Kurczewska U. (Urszula). Doprecyzowuję, gdyż mamy 2 socjolożki z Warszawy o tym samym nazwisku : Kurczewska: Joanna et Urszula.
3. Następną uwagę dotyczy zmiany kolejności autorów w jednej z cytowanych pozycji. „Lobbing. Sztuka skutecznego wywierania wpływu” przywołana w bibliografii (s. 284), jak i w przypisie dolnym 481, s. 179. Właściwy zapis jest następujący : K. Jasiołki, M. Molęda-Zdziech, U. Kurczewska (w pracy jest : M. Molęda, K. Jasiołki, U. Kurczewska).
4. Ostatnią uwagę dotyczy braku informacji o periodyku, z którego pochodzi artykuł Autorki, cytowany jako: A. FLIFLET (STERCZYŃSKA), *Le mode de sélection des conseillers politiques et ses recadrages. Une illustration polonaise, op. cit.*; Anna FLIFLET (STERCZYŃSKA). *Doradztwo polityczne: epizod w karierze czy odrębna ścieżka zawodowa?* 2016, vol. 42, no 2.

III. Wnioski

Konkludując, pragnę podkreślić, że przedstawiona mi do recenzji rozprawa doktorska pani Anny Fliflet jest pracą napisaną zgodnie z najwyższymi standardami naukowymi. Autorka

wykazała się niezwykłą intuicją badawczą, samodzielnością w procesie badawczym. Jej rozprawa doktorska wypełnia lukę i stanowi wkład do wiedzy politologicznej, ale i socjologicznej dotyczącej doradców w Polsce w latach 1989-2014. Autorka zrealizowała w pełni swój ambitnie opracowany projekt badawczy, czym udowodniła swoją dojrzałość, ale i pasję badawczą.

Wnioskuje o dopuszczenie rozprawy do obrony i postępowanie zgodnie z procedurami.

Warszawa, 19.09.2017, Małgorzata Mołęda-Zdziech